

کاربرد مبدل‌های قدرت در سیستم‌های میکروگرید برای مدیریت بهینه انرژی و افزایش قابلیت اطمینان در تأمین برق محلی و مستقل ایرج نصوحیان^۱

۱- کارشناسی ارشد الکترونیک قدرت و ماشین الکتریکی، گروه مهندسی برق قدرت، دانشگاه تفرش، استان مرکزی، ایران

چکیده

امروزه با پیشرفت فناوری‌های انرژی تجدیدپذیر و توسعه منابع تولید پراکنده، نظام‌های برق‌رسانی محلی و مستقل موسوم به میکروگریدها (ریزشبکه‌ها) به عنوان راهکاری نوین برای تأمین پایدار، مطمئن و اقتصادی انرژی الکتریکی در مناطق شهری و روستایی مطرح شده‌اند. میکروگریدها قادرند با استفاده از ترکیب منابع مختلف از جمله انرژی خورشیدی، بادی، باتری و ژنراتورهای سوخت فسیلی، تأمین انرژی را بدون وابستگی کامل به شبکه سراسری برق تضمین کنند. یکی از حیاتی‌ترین اجزا در این سیستم‌ها، مبدل‌های قدرت هستند که نقش واسط بین منابع مختلف انرژی و بارها را ایفا نموده و وظیفه تبدیل، تطبیق، کنترل و مدیریت بهینه جریان و ولتاژ را بر عهده دارند. هدف اصلی این پژوهش، بررسی جامع کاربرد مبدل‌های قدرت در میکروگریدها با تمرکز بر دو محور مهم است: نخست مدیریت بهینه انرژی و دوم افزایش قابلیت اطمینان در تأمین برق محلی و مستقل. در راستای این هدف، ابتدا ساختار پایه و عملکرد میکروگریدها و منطق یکپارچه‌سازی منابع گوناگون تشریح شده و نقش تعیین‌کننده مبدل‌های قدرت، اعم از مبدل‌های AC/DC، DC/DC و AC/DC، در تطبیق منابع با شرایط بار و سیستم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. سپس به اهمیت روش‌های کنترل متمرکز و غیرمتمرکز، مدیریت هوشمند انرژی و راهکارهای بهینه‌سازی بهره‌برداری از منابع اشاره شده است. در ادامه، جایگاه مبدل‌های قدرت در مقابله با نوسانات بار و تولید، پایداری شبکه در شرایط قطع اتصال از شبکه سراسری و افزایش تاب‌آوری در برابر اختلالات مورد بحث قرار گرفته است. همچنین، نمونه‌هایی از پروژه‌های عملی پیاده‌سازی شده در دنیا، که با استفاده از ترکیب منابع مختلف انرژی عملکرد مطلوب و اطمینان‌پذیری بالا را حتی در بحران‌ها نشان داده‌اند، مرور شده است. در این پژوهش تأکید شده که توسعه مبدل‌های قدرت با فناوری بالا، به‌ویژه با امکان کنترل پیشرفته و سازگاری با انرژی‌های متغیر، آینده روشنی را برای میکروگریدها رقم خواهد زد. هم‌چنین به گرایش‌های نوین همچون هوشمندسازی کنترل، استفاده از فناوری‌های اینترنت اشیا و یادگیری ماشین در جهت پیش‌بینی و مدیریت انرژی اشاره شده است. در نهایت، مطالعه حاضر نتیجه‌گیری می‌کند که بهره‌گیری هدفمند و نوآورانه از مبدل‌های قدرت نه تنها مدیریت انرژی در میکروگریدها را بهینه می‌سازد، بلکه بستر لازم را برای تأمین برق پایدار، مقاوم و مستقل در مقیاس محلی فراهم می‌نماید. این امر، به‌ویژه برای مناطق دورافتاده، بحرانی یا محروم، از اهمیت بالایی برخوردار است و مسیر توسعه پایدار و تاب‌آور شبکه‌های برق آینده را هموار می‌سازد.

کلمات کلیدی: میکروگرید، مبدل قدرت، مدیریت انرژی، قابلیت اطمینان، منابع تجدیدپذیر

مقدمه :

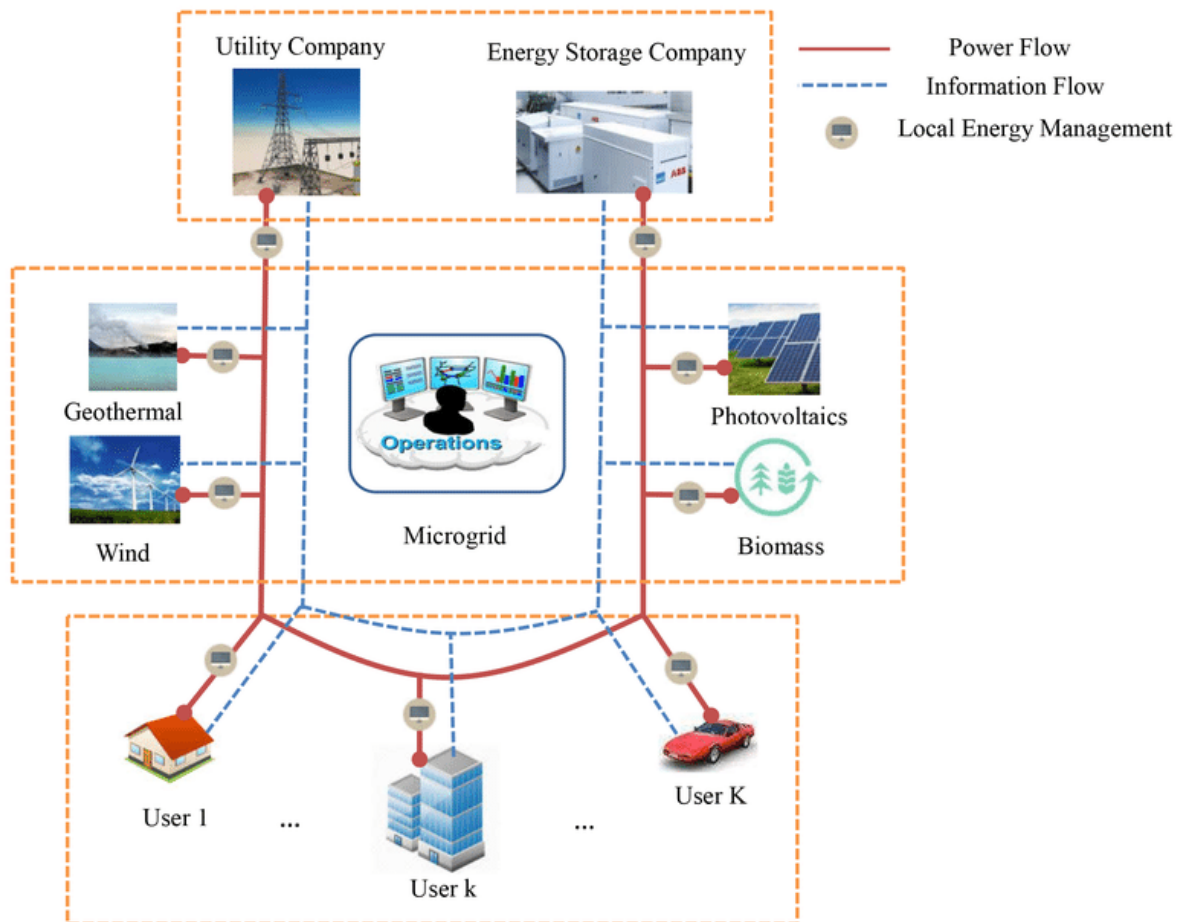
در دهه‌های اخیر، رشد چشمگیر جمعیت، توسعه شهرنشینی و افزایش تقاضا برای برق پایدار و مطمئن، نیاز به تحول و هوشمندسازی زیرساخت‌های برق‌رسانی در جهان را بیش از پیش آشکار ساخته است. شبکه‌های برق سنتی، اگر چه به مدت بیش از یک قرن توانسته‌اند وظیفه خود را با کارایی نسبی انجام دهند، اما مشکلات عدیده‌ای همچون تمرکزگرایی شدید، آسیب‌پذیری در برابر سوانح و بلایای طبیعی، هزینه‌های بالای انتقال و توزیع، و محدودیت‌های اساسی در اتصال منابع تجدیدپذیر را به همراه داشته‌اند (Khan et al., ۲۰۱۹). همین عوامل موجب شده است که مفهوم میکروگریدها یا ریزشبکه‌های برق، به عنوان گامی مهم در راستای تحقق شبکه‌های هوشمند و مدرن، مورد توجه گسترده متخصصان، دانشگاه‌ها و سیاست‌گذاران صنعت برق قرار گیرد. میکروگریدها شبکه‌هایی محلی و خوداتکا هستند که با تجمیع گروهی از بارها و منابع انرژی توزیع‌شده، امکان تامین برق مستقل از شبکه سراسری را با سطح بالایی از انعطاف‌پذیری به وجود می‌آورند. (قنبریان و همکاران، ۱۳۹۸)

یکی از ویژگی‌های برجسته میکروگریدها، قابلیت ترکیب انواع مختلف منابع انرژی و ذخیره‌سازها در مقیاس کوچک و متوسط است که منجر به پایداری، بهینه‌سازی مصرف و افزایش کیفیت توان می‌شود. در حالی که منابع تجدیدپذیری همچون انرژی خورشیدی و بادی ویژگی‌هایی از قبیل پاک بودن، کاهش آلاینده‌های محیط زیست و کاهش هزینه‌های سوخت را عرضه می‌کنند، اما ماهیت متغیر و غیرقابل پیش‌بینی آن‌ها، چالش‌هایی عدیده در بهره‌برداری پایدار و پیوسته به وجود می‌آورد. استفاده از تجهیزاتی نظیر باتری‌ها و سایر ذخیره‌سازها به همراه منابع قابل کنترل نظیر موتور دیزل یا توربین‌های گازی، این امکان را فراهم می‌سازد که میکروگریدها بتوانند حتی در زمان عدم حضور خورشید یا کاهش شدت باد، نیاز مصرف‌کنندگان را بدون وابستگی به شبکه سراسری پاسخ دهند. (وحید و همکاران، ۱۳۹۸)

در این میان، مبدل‌های قدرت به عنوان قلب تپنده این ساختارهای جدید، نقش حیاتی در تبدیل و مدیریت انرژی میان منابع متفاوت بر عهده دارند. مبدل‌های قدرت پیشرفته، امکان یکپارچه‌سازی منابع پراکنده با ولتاژها و فرکانس‌های مختلف را فراهم می‌کنند و شرایط اتصال امن تجهیزات را مهیا می‌سازند. اینورترها، یکسوسازها و مبدل‌های DC/DC، نه تنها وظیفه اتصال منابع را به عهده دارند، بلکه با برخورداری از سیستم‌های کنترل هوشمند، دینامیک جریان و ولتاژ را برای برقراری تعادل بین تولید و مصرف به صورت لحظه‌ای کنترل می‌کنند. در واقع، بدون حضور مبدل‌های قدرت به‌روز و نرم‌افزارهای پیشرفته کنترل، مدیریت انرژی در ریزشبکه‌ها به‌شدت با محدودیت روبرو خواهد شد و حتی مزایای بالقوه میکروگریدها محقق نخواهند شد.

با توجه به اهمیت روزافزون امنیت انرژی، نقش میکروگریدها به ویژه در شرایط اضطراری و بروز بحران‌های طبیعی یا انسانی همچون زلزله، سیل، جنگ یا قطعی‌های گسترده برق بیشتر نمایان می‌شود. در چنین مواردی، توانایی عملکرد مستقل یا «جزیره‌ای شدن» میکروگریدها، به همراه قابلیت بازگشت سریع به وضعیت عادی پس از برقراری مجدد شبکه، خود عاملی مؤثر در افزایش تاب‌آوری سامانه‌های برق‌رسانی و حفظ شاخص‌های پایداری به شمار می‌رود. این توانمندی، به واسطه وجود زیرساخت‌های پیشرفته خصوصاً مبدل‌های هوشمند قدرت و نرم‌افزارهای کنترل پیشرفته فراهم می‌شود که می‌توانند گذرهای عملکردی بسیار سریع و مطمئن بین وضعیت‌های مختلف عملیاتی را مدیریت کنند.

از سوی دیگر، توسعه فناوری‌های دیجیتال و هوشمندسازی صنعت برق موجب ایجاد نسل جدیدی از ابزارهای مدیریت انرژی، پایش لحظه‌ای وضعیت میکروگرید و بهره‌برداری همزمان از الگوریتم‌های بهینه‌سازی شده است. به لطف این نوآوری‌ها، ریزشبکه‌ها قادر به تشخیص سریع اختلالات، پیش‌بینی مصرف، تعیین استراتژی‌های ذخیره‌سازی و حتی مشارکت در بازارهای برق به‌عنوان تولیدکننده یا مصرف‌کننده هوشمند هستند (Hosseinzadeh & Salmasi, ۲۰۱۵). این روند، علاوه بر پشتیبانی از ارتقاء سطح بهره‌وری و راندمان انرژی، نقش پررنگی در کاهش هزینه‌های عملیاتی، افزایش عمر تجهیزات و حمایت از توسعه پایدار در سطوح ملی و منطقه‌ای ایفا می‌کند.

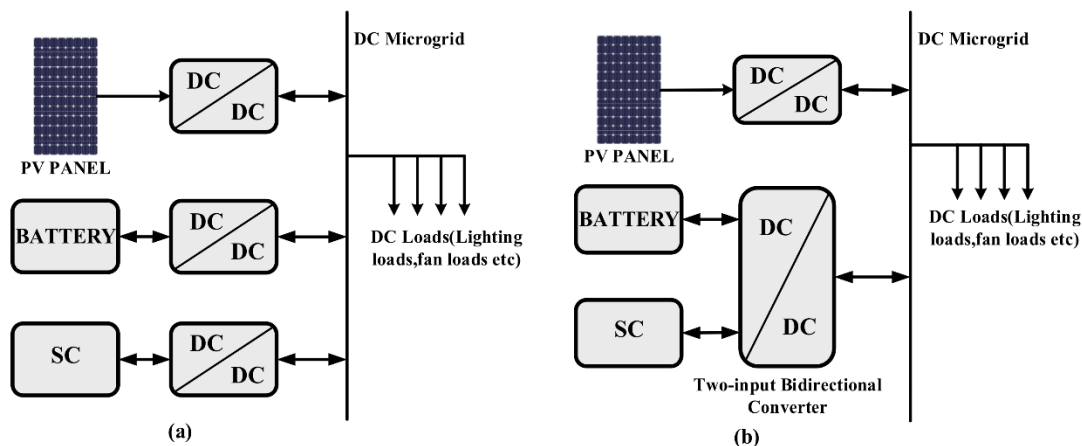

شکل ۱. مدل سیستمی مدیریت انرژی ریزشبکه.

با توجه به این ملاحظات، ضرورت دارد که اجزای کلیدی میکروگریدها و از جمله مبدل‌های قدرت، همواره با دقت و حساسیت ویژه‌ای طراحی، انتخاب و به‌روزرسانی شوند تا ساختار میکروگرید بتواند در هر شرایط محیطی و عملیاتی، پاسخ‌گوی نیازهای متنوع و پیچیده مشترکین خود باشد. بهره‌برداری موفقیت‌آمیز و بهینه از این تجهیزات، همواره مستلزم آگاهی و تسلط متخصصان، بهره‌گیری از دانش فنی روز و رعایت استانداردهای ایمنی و زیست‌محیطی است. در

فضای رقابتی و رو به رشد سیستم‌های انرژی امروزی، داشتن زیرساخت فناوریانه قابل اتکا و سیستم‌های هوشمند مدیریت انرژی برگ برنده‌ای مهم برای تضمین آینده پایدار و مقاوم در برابر تغییرات و بحران‌های گوناگون خواهد بود.

از این منظر، مقاله حاضر با هدف بررسی جامع نقش و اهمیت مبدل‌های قدرت در میکروگریدها، به تبیین ابعاد گوناگون طراحی، پیاده‌سازی، مدیریت بهینه انرژی و قابلیت اطمینان عملیاتی در این سیستم‌های پیشرفته می‌پردازد. در ادامه، ضمن معرفی ساختارها و انواع مبدل‌های رایج در میکروگریدها، به نحوه مدیریت دینامیک منابع انرژی، روش‌های کنترل مرکزی و غیرمتمرکز، مکانیزم‌های پایدارسازی عملکرد و چالش‌ها و دستاوردهای فناوری‌های نوین اشاره خواهد شد. امید است این پژوهش بتواند ضمن رفع دغدغه پژوهشگران و دانش‌آموختگان حوزه الکترونیک قدرت و ماشین‌های الکتریکی، مسیر توسعه و بهره‌برداری هوشمند و کارآمد از ریزشبکه‌ها را در کشور هموار سازد.

. (الف) دو SC و یک DC متشکل از یک باتری متصل به یک میکروشبکه HESS شکل ۲. پیکربندی های مختلف یک مازول مبدل دو طرفه جدا. (ب) مبدل دو طرفه با یک ورودی دوگانه.

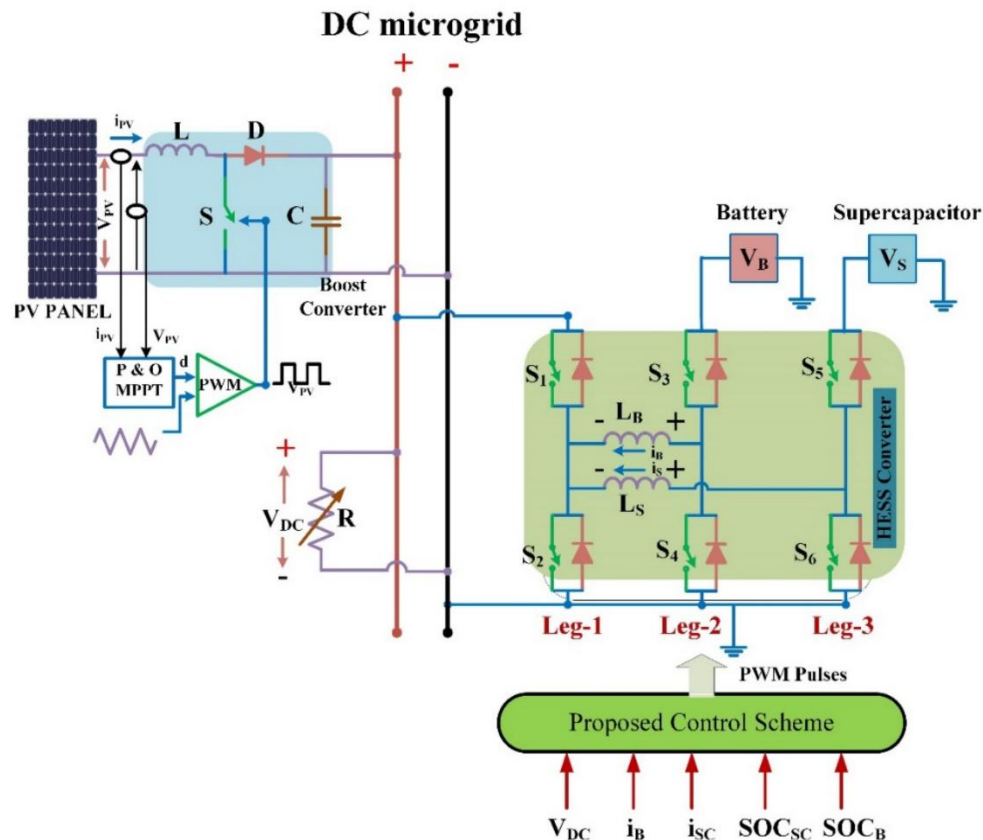
۲. تعریف سیستم‌های میکروگرید

میکروگریدها به عنوان یکی از شاخص‌ترین نوآوری‌ها در عرصه تأمین و مدیریت انرژی الکتریکی، ساختارهایی منعطف و مدرن هستند که متشکل از مجموعه‌ای از بارهای مختلف، منابع تولید انرژی توزیع‌شده و عناصر ذخیره‌سازی انرژی می‌باشند. در این سیستم‌ها بارهایی همچون مشترکین مسکونی، تجاری و صنعتی به صورت مستقیم به مجموعه‌ای از منابع انرژی که معمولاً شامل پنل‌های خورشیدی، توربین‌های بادی، پیل‌های سوختی، ژنراتورهای دیزلی و سامانه‌های ذخیره‌سازی مانند باتری‌ها و ابرخازن‌ها هستند، متصل می‌شوند (Mahfuz-Ur-Rahman et al., ۲۰۲۱). هدف اصلی این تجمیع منابع و بارها، ایجاد یک سامانه برق‌رسانی محلی است که همزمان با تأمین پایدار و باکیفیت برق، قابلیت مدیریت مستقل و پایداری عملکرد را در مواجهه با اختلالات و قطع اتصال از شبکه سراسری حفظ کند.

در واقع ایده اولیه میکروگریدها از چالش‌های موجود در شبکه‌های برق بزرگ، مانند هزینه‌های گزاف انتقال و توزیع، اتلافات بالا و همچنین پیچیدگی مدیریت میکروسکوپی بار و تولید نشأت گرفته است. ریزشبکه‌ها با استقلال نسبی از شبکه سراسری، قادر به پشتیبانی از مصارف حیاتی همچون بیمارستان‌ها، مراکز داده، برج‌های مخابراتی و زیرساخت‌های حیاتی دیگر در زمان بروز حوادث غیرمترقبه و قطعی برق خواهند بود. این ویژگی سبب شده است که توسعه میکروگریدها به عنوان یکی از راهبردهای کلیدی ارتقای تاب‌آوری شبکه‌های قدرت مدرن شناخته شود. علاوه بر تأمین نیازهای متعارف مصرف‌کنندگان، میکروگریدها فضای مناسبی را برای ترکیب منابع انرژی نوآورانه، هوشمندسازی بهره‌برداری و بهبود مدیریت بار مهیا می‌سازند.

یکی از ویژگی‌های خاص میکروگریدها، امکان فعالیت در دو وضعیت "متصل به شبکه" و "جزیره‌ای" است. در حالت متصل به شبکه، میکروگرید با دریافت یا تزریق انرژی به شبکه سراسری، علاوه بر تأمین نیاز داخلی خود ممکن است نقش مؤثری در پایداری و مدیریت بار شبکه اصلی ایفا کند. در مقابل، در وضعیت جزیره‌ای که معمولاً در شرایط اضطراری یا قطع شبکه اتفاق می‌افتد، میکروگرید به صورت کاملاً مستقل به تأمین بارهای حیاتی و بااهمیت منطقه تحت پوشش خود می‌پردازد. چنین انعطافی، نیازمند زیرساخت کنترل پیشرفته، هوشمندی سامانه‌های مدیریتی و قابلیت اطمینان بالا در کلیه اجزای سامانه است تا بتواند در کمترین زمان ممکن و با حداقل اختلال بین وضعیت‌های مختلف عملکرد جابجا شود. (قبادی‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۳)

عناصر کلیدی میکروگریدها شامل منابع انرژی تجدیدپذیر و غیرتجدیدپذیر، ذخیره‌سازهای انرژی، سامانه‌های مدیریت انرژی و تجهیزات الکترونیک قدرت می‌باشد. منابع تجدیدپذیر به علت ماهیت پاک و سازگاری با محیط زیست، هسته اصلی توسعه ریزشبکه‌ها را شکل داده‌اند اما به علت منقطع بودن و وابستگی عملکرد به شرایط محیطی، عملکرد پایدار تنها با پشتیبانی از ذخیره‌سازهای انرژی و منابع قابل اطمینان نظیر ژنراتورهای دیزلی قابل تحقق خواهد بود. تجهیزات الکترونیک قدرت، پویایی و انعطاف لازم برای مدیریت بهینه انرژی بین منابع مختلف و بارها را ایجاد کرده، همچنین با کمک کنترل‌کننده‌های پیشرفته، تعادل لحظه‌ای عرضه و تقاضا را برقرار می‌کنند. (de Oliveira-Assis et al., ۲۰۲۱)

ریشبهه ۳. ریشبهه DC پیشرفته HESS با منبع PV.

پیکربندی میکروگریدها معمولاً به صورت رینگ، شعاعی یا شبکه‌ای است و بسته به نوع مصرف و اهداف عملیاتی، به گونه‌ای طراحی می‌شود که قابلیت اضافه یا حذف منابع و بارها را با کمترین هزینه و پیچیدگی داشته باشد. علاوه بر این، طراحی مناسب سامانه مخابراتی و سنسورهای پیشرفته، امکان اندازه‌گیری و پایش بلادرنگ پارامترهای عملیاتی، تشخیص سریع خطاها و صدور فرامین کنترلی را مهیا می‌سازد. این سطح از هوشمندی و اتوماسیون، ریشبهه‌ها را به یک ساختار پویا و توسعه‌پذیر بدل کرده است که می‌تواند همسو با تغییرات فناورانه و تقاضای بازار، به‌روزرسانی و بهینه‌شود. از منظر کاربرد، میکروگریدها به دو دسته اصلی تقسیم می‌شوند: میکروگریدهای مستقل (Off-grid/Standalone) و میکروگریدهای متصل به شبکه (Grid-connected). نوع مستقل عمدتاً در مناطق دورافتاده، روستایی، جزایر و مناطقی که اتصال به شبکه اصلی امکان‌پذیر یا اقتصادی نیست، پیاده‌سازی می‌شود تا نیاز ساکنان آن منطقه به برق را به صورت ۲۴ ساعته و پایدار فراهم کند. در مقابل، نوع متصل به شبکه بیشتر در مناطق شهری و زیرساخت‌های حیاتی، با هدف پشتیبانی از شبکه اصلی و افزایش پایداری عملیاتی برق سراسری مورد استفاده قرار می‌گیرد و می‌تواند در شرایط اوج مصرف یا وقوع قطعی‌های موقت کمک شایانی به شبکه کند.

با پیشرفت فناوری‌های انرژی، گسترش زیرساخت‌های ارتباطی و کاهش هزینه منابع تجدیدپذیر، نقش میکروگریدها روز به روز پررنگ‌تر می‌شود. این سیستم‌ها از منظر اقتصادی نیز می‌توانند منافع قابل توجهی همچون کاهش هزینه‌های سوخت، کاهش اتلاف انرژی، بهبود راندمان تولید و بهره‌برداری و نیز پشتیبانی از توسعه پایدار و کاهش آلاینده‌گی زیست‌محیطی را به همراه داشته باشند. سیاست‌های جدید انرژی در بسیاری از کشورها، مشوق‌های اقتصادی و مقررات حمایتی ویژه‌ای برای توسعه میکروگریدها در نظر گرفته‌اند که همین امر روند رشد و پیاده‌سازی این سامانه‌ها را تسریع نموده است.

در نهایت، میکروگریدها با به‌کارگیری رویکردهای نوین مهندسی، بهره‌گیری از فناوری‌های روز ذخیره‌سازی و مدیریت انرژی، و تجهیز به اجزای کنترل هوشمند، مسیر جدیدی را برای دگرگونی زیرساخت برق و ارائه خدمات متنوع و مبتنی بر نیاز بازار فراهم آورده‌اند. قابلیت شخصی‌سازی ساختار، انعطاف بالا، عملکرد مطمئن و سازگاری آن‌ها با الزامات پایداری و امنیت انرژی موجب شده که میکروگریدها نه تنها راهکاری کارآمد برای نقاط محروم و جزایر باشند، بلکه به عنوان بخشی از راهبرد مدرن‌سازی شبکه‌های برق کلان‌شهرها و تأسیسات حیاتی جهان شناخته شوند. این تحولات نویدبخش آینده‌ای است که در آن مدیریت هوشمند، قابلیت اطمینان، پایداری و توسعه پایدار انرژی با بهره‌گیری از میکروگریدها به‌صورت فراگیر و گسترده تحقق خواهد یافت. (تقی‌پور مؤذن و همکاران، ۱۴۰۲)

۳. نقش مبدل‌های قدرت در میکروگرید

مبدل‌های قدرت، قلب الکترونیکی و دینامیک هر سیستم میکروگرید را تشکیل می‌دهند و به عنوان ابزارهایی هوشمند و انعطاف‌پذیر برای تبدیل، انتقال، توزیع و مدیریت انواع مختلف انرژی ایفای نقش می‌کنند. با توجه به ترکیب متنوع منابع انرژی (اعم از خورشیدی با خروجی DC، توربین بادی که می‌تواند خروجی AC یا DC ایجاد کند، ژنراتورهای دیزلی با خروجی AC و موارد مشابه)، ساختار میکروگرید مستلزم وجود واسطه‌هایی است که بتوانند این اشکال مختلف انرژی را به گونه‌ای همگون کنند که پاسخگوی نیازهای بارهای مصرفی با مشخصات گوناگون باشند. علاوه بر این، مبدل‌های قدرت با کنترل دینامیک جریان و ولتاژ، نقشی اساسی در تطابق ظرفیت‌های لحظه‌ای تولید و ذخیره‌سازی با الگوی مصرف ایفا می‌نمایند تا عملکرد سامانه بدون وقفه و افت کیفیت دنبال شود.

در دنیای مدرن میکروگریدها، سه دسته اصلی مبدل قدرت شامل مبدل‌های AC/DC، DC/AC و DC/DC شناخته می‌شوند که هر یک برای هدف خاصی در سیستم تعریف شده‌اند. مبدل DC/AC یا اینورتر، مجهز به ساختارهای سوئیچینگ پیشرفته است تا انرژی ذخیره‌شده یا تولیدشده از طریق منابع تجدیدپذیر (مانند پنل‌های فتوولتائیک یا باتری‌ها) را به برق متناوب با ولتاژ و فرکانس استاندارد شبکه محلی تبدیل نموده و امکان تغذیه بارهای عادی مانند لوازم خانگی، موتورهای الکتریکی و تجهیزات صنعتی را فراهم سازد. یکسوسازها (مبدل AC/DC) نیز برای تبدیل انرژی متناوب ژنراتورها یا شبکه سراسری به برق مستقیم مورد استفاده قرار می‌گیرند و معمولاً برای شارژ ذخیره‌سازهای باتری و تغذیه بارهای مستقیم مانند تجهیزات مخابراتی یا برخی ماشین‌آلات خاص کاربرد دارند. مبدل‌های DC/DC به‌طور خاص وظیفه تثبیت، افزایش یا کاهش ولتاژ منابع DC را برای بهره‌برداری مؤثر یا سازگاری با سایر اجزای سیستم عهده‌دار هستند و نقش آن‌ها به ویژه در مدیریت انرژی خورشیدی و تطبیق ولتاژ باتری‌ها اساسی است.

توسعه و به کارگیری مبدل‌های قدرت با راندمان بالا و قابلیت کنترل پیشرفته، مزایای فراوانی برای سیستم‌های میکروگرید به همراه دارد. این تجهیزات نه تنها اتصالات الکتریکی ایمن و مطمئن میان منابع، ذخیره‌سازها و بارها را برقرار می‌کنند، بلکه نقش مهمی در محافظت از شبکه داخلی در برابر خطاها و اختلالات ایفا می‌نمایند. با بهره‌گیری از کنترل‌کننده‌های دیجیتال با الگوریتم‌های پیچیده، مبدل‌های قدرت می‌توانند در کسری از ثانیه به تغییرات دینامیکی سیستم پاسخ داده و شرایط پایدار ولتاژ و فرکانس را حتی در صورت نوسان‌های ناگهانی بار یا تولید، حفظ نمایند. این خصوصیات موجب شده که مبدل‌های الکترونیک قدرت به عنوان ابزار اصلی مدیریت بهینه توان، کاهش نرخ خاموشی و افزایش طول عمر تجهیزات شناخته شوند.

در زمینه یکپارچه‌سازی منابع، مبدل‌های قدرت عاملی حیاتی برای اتصال منابع متنوع تجدیدپذیر و غیرتجدیدپذیر به ریزشبکه به شمار می‌آیند. توانایی این مبدل‌ها در مدیریت پارامترهای الکتریکی، فراهم کردن امکان پیاده‌سازی استراتژی‌های پیشرفته مانند «درج توان نقطه اوج» (Maximum Power Point Tracking — MPPT) برای منابع خورشیدی و بادی و همچنین کنترل هوشمند شارژ و دشارژ ذخیره‌سازهای انرژی، به میکروگرید قدرت می‌دهد تا بر نوسان‌های طبیعی منابع واردشونده غلبه کند. کنترل ترکیبی مبدل‌ها با سامانه‌های مدیریت انرژی (EMS)، چارچوبی منعطف برای افزایش بهره‌وری انرژی، کاهش اتلاف و به حداقل رساندن هزینه‌های عملیاتی ریزشبکه فراهم می‌سازد و به‌طور همزمان، بهره‌برداری پایدار در شرایط بحرانی را تضمین می‌نماید.

افزون بر موارد فوق، مبدل‌های قدرت در میکروگریدها به منزله پل ارتباطی میان ذخیره‌سازهای انرژی و شبکه عمل می‌کنند. آن‌ها از یک سو جریان شارژ/دشارژ باتری‌ها یا بانک‌های فوق‌خازن را کنترل می‌کنند و از سوی دیگر با سنجش وضعیت لحظه‌ای بار و تولید، نحوه تزریق یا برداشت انرژی را تنظیم می‌نمایند. این نقش کلیدی سبب می‌شود تا سامانه بتواند به شکل خودکار در صورت افزایش تولید برق تجدیدپذیر بلافاصله مازاد را ذخیره و در زمان کاهش یا قطع تولید، انرژی لازم را به سرعت از ذخیره‌سازها دریافت کند. مبدل‌های هوشمند همچنین قابلیت اجرای الگوریتم‌های حفاظتی و پایش خطاهای احتمالی در عملکرد منابع و ذخیره‌سازها را دارند و به این ترتیب امنیت کل سیستم را بالا می‌برند.

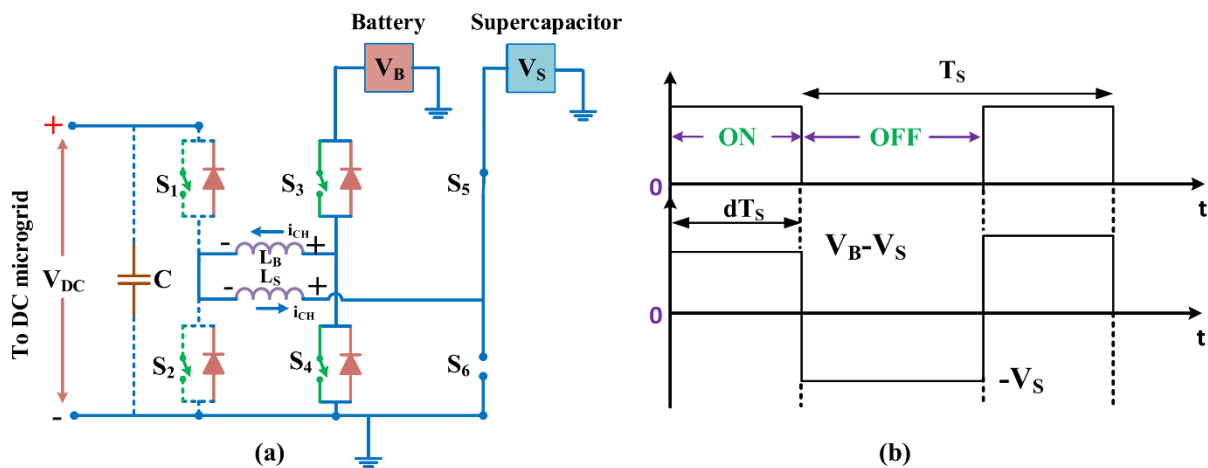
یکی دیگر از مزایای به کارگیری مبدل‌های قدرت پیشرفته در میکروگریدها، پشتیبانی از قابلیت «جزیره‌ای شدن» سیستم است. به بیان دیگر، در شرایطی که ارتباط شبکه محلی با شبکه سراسری به هر دلیلی قطع شود، اینورترها و مبدل‌ها به سرعت وضعیت عملیاتی سیستم را به گونه‌ای تغییر می‌دهند که منابع داخلی به شکل هماهنگ و مستقل به تامین برق مصرف‌کنندگان ادامه دهند. سیستم‌های کنترلی مبتنی بر اینورتر، امکان مدیریت لحظه‌ای ولتاژ و فرکانس شبکه داخلی را فراهم نموده و حفظ کیفیت توان را در شرایط گذرا تضمین می‌کنند. (دهقانی و برنا پور، ۱۴۰۳)

در محیط یک میکروگرید، ایجاد همزمانی (Synchronization) دقیق بین منابع گوناگون و بارهای حساس بسیار حیاتی است. مبدل‌های قدرت علاوه بر نقش سنتی خود در تبدیل انرژی، با تعامل با سنسورها، کنترل‌کننده‌های مجزا و واحدهای مدیریت مرکزی یا غیرمتمرکز، فرمان‌های کنترلی لازم برای تغییر جهت توان، توزیع بار، حفظ تراز ولتاژ و حتی حذف هارمونیک‌های ناخواسته را اجرایی می‌کنند. این عملکرد پیشرفته، مهندسان را قادر می‌سازد تا با توجه به الگوی مصرف شبکه و شرایط جوی یا تولیدی، بهره‌وری کل سامانه را به صورت پویا بهینه‌سازی کنند.

با توجه به سرعت رشد فناوری‌های نیمه‌رسانا و پیشرفت الگوریتم‌های هوشمند نرم‌افزاری، مبدل‌های قدرت جدیدتر با اندازه کوچک‌تر، راندمان بالاتر، پاسخ‌دهی سریع‌تر و قابلیت‌های حفاظتی و ارتباطی پیشرفته‌تر وارد بازار شده‌اند. این

روند باعث شده تا طراحی، پیاده‌سازی و مدیریت میکروگریدها نه تنها ساده‌تر و کم‌هزینه‌تر شود، بلکه بتوان آن‌ها را برای هر نوع کاربرد و منطقه‌ای شخصی‌سازی و بهینه‌سازی نمود. مبدل‌های مدرن امروزی به راحتی قابلیت ارتباط با شبکه‌های اینترنت اشیا (IoT)، پایش از راه دور و بروزرسانی نرم‌افزاری را دارند که این ویژگی‌ها چشم‌انداز تحول آینده سیستم‌های انرژی را ترسیم می‌کند.

در جمع‌بندی این بخش می‌توان گفت، مبدل‌های قدرت به عنوان شریان‌های حیاتی میکروگرید، نه تنها واسطه‌ای برای تبدیل و تطبیق انواع انرژی‌های ورودی و خروجی هستند، بلکه با بهره‌گیری از قابلیت‌های کنترلی و حفاظتی پیشرفته، زیرساخت لازم برای تامین برق پایدار، مدیریت بهینه منابع و اطمینان از قابلیت بهره‌برداری مداوم و ایمن شبکه محلی را به بهترین شکل ممکن فراهم می‌آورند. آینده میکروگریدها بدون توسعه مستمر و هوشمندانه مبدل‌های قدرت قابل تصور نیست و سرمایه‌گذاری در این زمینه، تضمین‌کننده پیشرفت و پایداری زیرساخت‌های انرژی پاک و مطمئن جوامع محسوب می‌شود.

الف) جریان در مدار فعال جریان دارد. ب) شکل موج در حالت ثابت. HESS شکل ۴. حالت تبادل انرژی

۴. مدیریت بهینه انرژی در میکروگرید

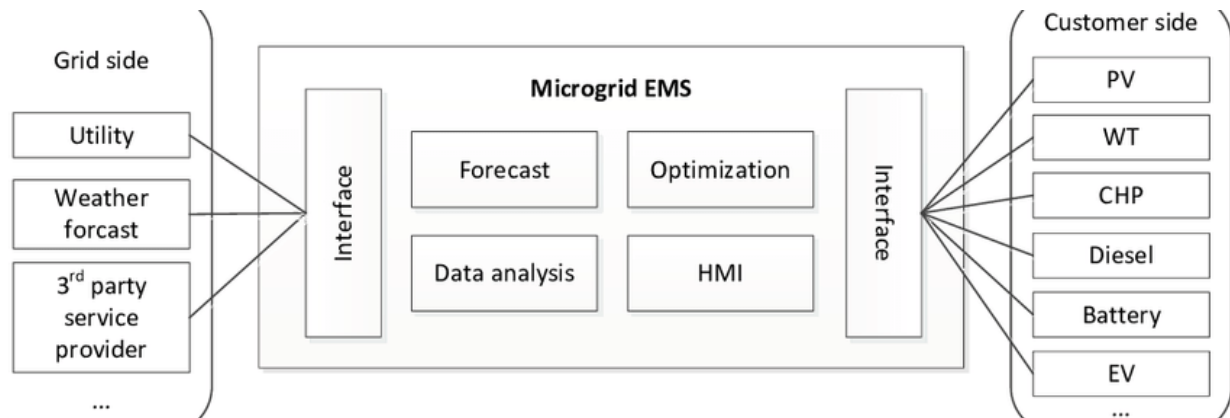
مدیریت انرژی در میکروگرید یکی از مهم‌ترین ارکان اطمینان از عملکرد اقتصادی، پایدار و مطمئن این سامانه‌ها است؛ هدف اصلی آن، برقراری توازن پویا و دائمی میان تولید، مصرف، ذخیره‌سازی و انتقال انرژی در قالب الگوریتم‌های پیشرفته است. در این راستا، مدیریت انرژی نه تنها باید تضمین کند که تقاضای لحظه‌ای بارها بدون قطعی و با کیفیت توان بالا پاسخ داده شود، بلکه لازم است استراتژی‌هایی را اجرا نماید که هزینه کل بهره‌برداری، سایش و استهلاک تجهیزات، تلفات الکتریکی و آلاینده‌گی محیط‌زیست، در سطحی بهینه کنترل شود. این وظیفه حساس، با استفاده از سیستم‌های پیشرفته مدیریت انرژی (EMS) مجهز به سنسورها، اندازه‌گیری‌های بلادرنگ، واحدهای کنترل و درگاه‌های نرم‌افزاری تحقق می‌یابد تا بتوان با کم‌ترین تأخیر، به تغییرات شرایط محیطی، نوسانات تولید منابع تجدیدپذیر نظیر

خورشید و باد، جهش‌های ناگهانی بار و بروز خطاهای احتمالی، پاسخ داد و علی‌رغم تمام پیچیدگی‌ها، کیفیت توان مطلوب را برای مصرف‌کنندگان فراهم ساخت. (امیری و حاتمی، ۱۳۹۶)

یکی از اصلی‌ترین دستاوردهای مدیریت بهینه انرژی در میکروگرید، قابلیت پیش‌بینی دقیق تولید و مصرف بر پایه داده‌های تاریخی، پیش‌بینی‌های هواشناسی، ترافیک شبکه و الگوریتم‌های یادگیری ماشین و هوش مصنوعی است. این ویژگی به سامانه امکان می‌دهد تا در کوتاه‌مدت برای هر ساعت یا حتی هر دقیقه، و در بلندمدت برای فصل‌ها و ماه‌های آتی، الگوی مورد انتظار خود را به‌روزرسانی کرده و بر اساس آن، راهبرد مدیریت توان را به صورت لحظه‌ای اصلاح کند. این پیش‌بینی‌ها، بهینه‌سازی شارژ و دشارژ ذخیره‌سازهای انرژی، زمان‌بندی روشن و خاموش شدن منابع غیرتجدیدپذیر و همچنین به حداقل رساندن هزینه خرید یا فروش برق از/به شبکه بالادستی را امکان‌پذیر می‌کند؛ همچنین، نقش مهمی در کاهش اتلاف انرژی، جلوگیری از تزریق یا برداشت مازاد و حداکثرسازی طول عمر اجزای کلیدی سامانه باتری یا اینورتر ایفا می‌کند. (دارشی و همکاران، ۱۴۰۲)

۴-۱. کنترل متمرکز و غیرمتمرکز

کنترل متمرکز، یکی از رویکردهای کلاسیک و رایج در مدیریت انرژی میکروگریدها است که در آن، تمامی تصمیمات مربوط به تولید، ذخیره‌سازی، مصرف و اولویت‌بندی بارها توسط یک مرکز کنترل هوشمند اتخاذ می‌شود. این مرکز - که معمولاً به صورت یک واحد پردازش مرکزی با قابلیت ارتباط بلادرنگ با کلیه اجزای شبکه پیاده‌سازی می‌شود - تمام داده‌های عامل‌های زیرمجموعه را جمع‌آوری کرده و بر مبنای الگوریتم‌های بهینه‌سازی ریاضی، برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و بلندمدت بهره‌برداری از منابع را انجام می‌دهد. این نوع کنترل امکان اجرای هماهنگی دقیق میان منابع مختلف، اتخاذ سریع تصمیمات بحرانی و اعمال استراتژی‌های پیشرفته مانند مدیریت بارهای بحرانی در مواقع اضطراری یا کاهش هزینه‌های عملیاتی را فراهم می‌کند. کنترل متمرکز با قابلیت تحلیل داده‌های کل سامانه و آگاه بودن به وضعیت جاری همه قسمت‌ها می‌تواند عملکردی بسیار دقیق، کنترل ریسک بالا و سرعت واکنش فوق‌العاده در برابر تغییرات آنی داشته باشد؛ هرچند که این شیوه با وجود همه مزایا، در برابر مشکلاتی چون اختلال در ارتباطات یا خرابی مرکز کنترل آسیب‌پذیر است و نقاط شکست احتمالی بیشتری ایجاد می‌کند.

شکل ۵. تصویری از مدیریت بهینه انرژی در میکروگرید

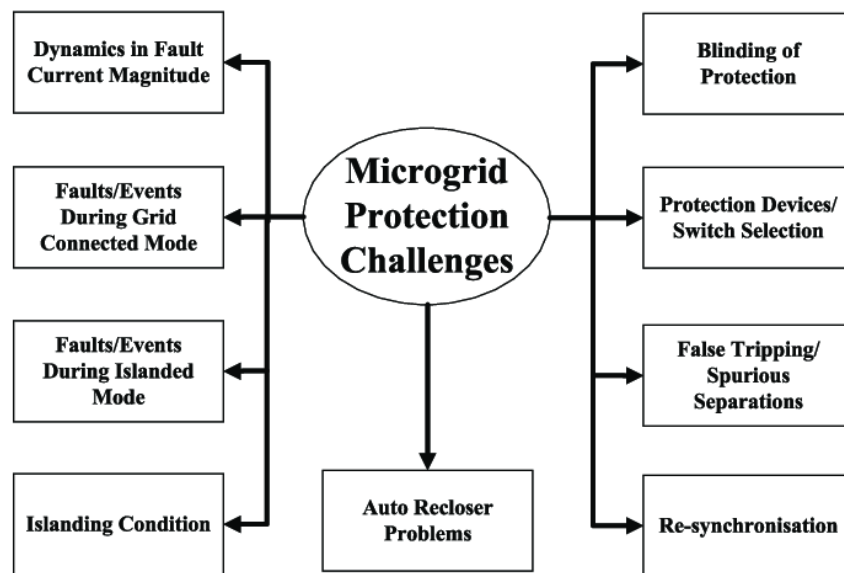
در نقطه مقابل، رویکرد کنترل غیرمتمرکز در میکروگریدها، با واگذاری تصمیم‌گیری و اجرای کنترل به هر یک از اجزای کلیدی سامانه – مانند مبدل‌ها، اینورترها، ذخیره‌سازها و بارهای حساس – اجازه می‌دهد هر بخش به صورت مستقل اما هماهنگ، در جهت افزایش پایداری و انعطاف‌پذیری کلی سامانه نقش‌آفرینی نماید. در این مدل، هر گروه از منابع و بارها با استفاده از کنترل‌کننده‌های محلی و ارتباطات نقطه به نقطه، بر اساس داده‌های محلی خود تصمیم می‌گیرند که چگونه سهم خود را در تولید یا مصرف انرژی تنظیم کنند. این تقسیم‌بندی مسئولیت، سبب می‌شود که حتی در صورت بروز اختلال در یکی از بخش‌ها یا از دست رفتن ارتباط با مرکز، باقی‌مانده سامانه بتواند عملکرد پایدار خود را حفظ نماید و پویایی کافی در مواجهه با تغییرات لحظه‌ای و اختلالات بیرونی داشته باشد. کنترل غیرمتمرکز به ویژه در ریزشبکه‌های گسترده و سامانه‌هایی که باید در هر لحظه، قابلیت جزیره‌ای شدن را داشته باشند بسیار حیاتی است. (داری و همکاران، ۱۴۰۲)

کنترل متمرکز و غیرمتمرکز هر یک مزایا و محدودیت‌های خود را دارند و در معماری‌های نوین میکروگرید، اغلب رویکرد ترکیبی یا هیبریدی اتخاذ می‌شود؛ به طوری که تصمیمات کلان بهره‌برداری با مرکز اختیار خواهد بود اما کنترل جزئیات و پاسخ‌های سریع بر عهده کنترل‌کننده‌های محلی قرار می‌گیرد. این نوع ساختار، هم پایداری و دقت کنترل متمرکز را تضمین می‌کند و هم انعطاف و مقاومت کنترل غیرمتمرکز را به دست می‌آورد؛ به گونه‌ای که کل سیستم توانایی پاسخگویی هم به وقایع گذرای سریع محلی و هم به تغییرات سطح بالای سراسری را داشته باشد. در سامانه‌های بسیار پیشرفته، حتی الگوریتم‌های یادگیری توزیعی به کار می‌رود تا کنترل بهینه انرژی بدون وابستگی کامل به مرکز و با اتکا به شبکه‌های تحت وب و اینترنت اشیا ممکن گردد.

۲-۴. بهینه‌سازی بهره‌برداری از منابع

یکی از اصلی‌ترین چالش‌های بهره‌برداری از میکروگریدها، مدیریت همزمان منابع تجدیدپذیر و غیرتجدیدپذیر، ذخیره‌سازهای انرژی و پاسخ‌دهی به بارهای گوناگون است. بهینه‌سازی در این حوزه شامل برنامه‌ریزی کوتاه و میان‌مدت جهت به حداکثر رساندن استفاده از منابع پاک، کاهش تزریق انرژی خروجی به شبکه اصلی (در صورت ضعف شبکه)، تنظیم بارهای مصرفی بر اساس اولویت و پشتیبانی از سامانه در برابر شوک‌های گذرا و حوادث غیرمنتظره می‌شود. وجود

مبدل‌های قدرت با قابلیت کنترل هوشمند، این امکان را فراهم می‌کند که منابع با راندمان بالاتر، کمترین تلف و حداکثر ایمنی وارد مدار شوند؛ شناسایی لحظه‌ای وضعیت تولید و ذخیره‌سازی، امکان به‌کارگیری الگوریتم‌های بهینه‌سازی چندهدفه را ایجاد می‌کند تا هم هزینه سوخت و استهلاک ژنراتورها، هم زمان ساعت کارکرد باتری‌ها و عمر مفید آن‌ها به طرز محسوسی بهبود یابد. به این ترتیب، می‌توان ترکیب بهینه‌ای از منابع و بارها را انتخاب کرد که متناسب با قیمت لحظه‌ای برق، شرایط محیطی و راهبرد کلی میکروگرید بهترین نتیجه را حاصل کند.

شکل ۶. چالش‌های حفاظت و بهره‌برداری از ریزشبکه

در چارچوب بهینه‌سازی بهره‌برداری، مدیریت همزمان شارژ و دشارژ ذخیره‌سازها با کنترل لحظه‌ای وضعیت (SOC (State of Charge)، جلوگیری از دشارژ یا شارژ بیش‌ازحد، تقسیم توان ورودی و خروجی بین منابع مختلف و اولویت‌بندی منابع بر اساس راندمان، قیمت سوخت و آلاینده‌گی زیست‌محیطی، از اهمیت بالایی برخوردار است. در سامانه‌های پیشرفته، داده‌های دریافتی از حسگرها و اینورترها در زمان واقعی تحلیل شده و با کمک مدل‌های پیش‌بینی شونده، جدول عملکردینه برای روز و هفته آینده تولید می‌شود؛ این جدول به کنترلر اجازه می‌دهد تا برق تولیدشده را به ترتیب اولویت، ابتدا برای مصرف داخلی، سپس برای شارژ باتری‌ها و در نهایت برای تزریق به شبکه اصلی یا فروش به مصرف‌کنندگان همسایه اختصاص دهد.

در عمل، بهینه‌سازی بهره‌برداری نه تنها منجر به حداکثرسازی بهره‌وری و کاهش هزینه‌های عملیاتی می‌شود، بلکه عمر مفید اجزای گران‌قیمت دستگاه‌ها همچون باتری‌ها، مبدل‌های قدرت و اینورترها را نیز افزایش می‌دهد؛ زیرا کارکرد این تجهیزات بر پایه تحلیل داده و در شرایط ایمن و کنترل‌شده انجام می‌شود و از ورود بارهای ناخواسته یا شوک‌های گذرا جلوگیری می‌کند. مبدل‌های مدرن با پشتیبانی از الگوریتم‌های پیشرفته کنترل پیش‌بینانه و مدیریت خطای لحظه‌ای، نقش مهمی در جلوگیری از تشکیل اختلالات شبکه‌ای و حفظ کیفیت توان ایفا می‌کنند؛ همچنین، در صورت وقوع

بحران مانند نوسان شدید برق ورودی یا خروج از شبکه، قادرند با مدیریت هوشمند بارها، اولویت‌بندی دقیق بارهای حیاتی و جابجایی منابع، بهره‌برداری بدون قطعی را تضمین نمایند.

در نهایت، مدیریت بهینه انرژی در میکروگرید نه یک وظیفه ایستا، بلکه فرایندی پویا و هوشمند است که با توسعه فناوری‌های نوین، ارتقاء الگوریتم‌های یادگیری ماشین و افزایش نرخ تبادل داده در شبکه‌های برق، روزبه‌روز پیشرفته‌تر و هوشمندتر خواهد شد. آینده میکروگریدها در گرو توسعه سیستم‌های مدیریت انرژی است که بتواند به صورت بی‌درنگ، با دقت بالا، هزینه کم و کمترین مداخله انسانی، شبکه‌ای پایدار، انعطاف‌پذیر و ایمن را رقم بزند. در این چشم‌انداز، نقش مبدل‌های قدرت، روش‌های کنترل متمرکز/غیرمتمرکز و بهینه‌سازی بهره‌برداری از منابع، ستون‌های اصلی پیشرفت و پایداری زیرساخت‌های انرژی جهان آینده خواهند بود. (امیری و حاتمی، ۱۳۹۶)

۵. افزایش قابلیت اطمینان تأمین برق

در دنیای امروز که وابستگی روزافزون جوامع به انرژی پایدار و بی‌وقفه، حیاتی‌تر از هر زمان دیگر شده است، نقش قابل توجه میکروگریدها در افزایش قابلیت اطمینان تأمین برق به مفهومی کلیدی در زیرساخت‌های انرژی بدل گشته است. شبکه‌های برق سنتی، به‌ویژه در مناطق گسترده و کم‌جمعیت، همواره با مشکلات عدیده‌ای از جمله نرخ بالای خاموشی‌ها، خرابی‌های ناشی از بلایای طبیعی، ضعف خطوط انتقال و نیز نوسانات متغیر بازار مواجه هستند. این نقصان‌ها نه تنها امنیت زیرساخت‌های اساسی نظیر بیمارستان‌ها، مراکز داده و تأسیسات شهری را تهدید می‌کند، بلکه سبب نارضایتی اجتماعی و هزینه‌های اقتصادی گزاف نیز می‌شود. در همین زمینه، ظهور میکروگریدها با معماری ماژولار و قابلیت بهره‌برداری مستقل یا همزمان با شبکه، تحولی بنیادین در تقویت تاب‌آوری و امنیت انرژی فراهم آورده‌اند. نقش مبدل‌های قدرت در این ساختارها، از سطح فنی تا کارکرد عملی، نقشی حیاتی داشته و موجب شده است تا نیروی برق با کیفیت بالا، پایدار و بدون وقفه حتی در دشوارترین سناریوهای عملیاتی، قابل دسترس باقی بماند. در واقع، تضمین پایداری و امنیت عرضه انرژی در میکروگریدها، تنها متکی به تولید همزمان انرژی از چندین منبع نیست، بلکه به واسطه راهکارهای نوین کنترل هوشمند، مدیریت بلادرنگ و تقویت نقاط آسیب‌پذیر سامانه برق‌رسانی، به سطحی کم‌نظیر از اعتماد و رضایت کاربران دست یافته‌اند. (Smadi et al., ۲۰۱۸)

۵-۱. مدیریت نوسانات بار و تولید

مهم‌ترین چالش هر میکروگرید، توانایی مدیریت مستمر و موثر نوسانات ناشی از طبیعت متغیر تولید و مصرف انرژی است. منابع تجدیدپذیر مانند باد و خورشید، علیرغم مزایای زیست‌محیطی و اقتصادی، به دلیل رفتار ذاتاً ناپایدار و غیرقابل پیش‌بینی خود، بار زیادی بر دوش سامانه‌های کنترل و مدیریت گذاشته‌اند. به عنوان مثال، حتی گذر یک ابر در آسمان یا کاهش ناگهانی شدت باد، می‌تواند منجر به افت یا جهش لحظه‌ای توان تولیدی شود. در سمت مصرف هم، بارهایی با دینامیک بالا مانند صنایع سنگین یا ناگهان وارد شدن یک دسته بار اضطراری می‌تواند تلاطم شدیدی در تعادل شبکه ایجاد کند. در چنین وضعیتی نقش مبدل‌های قدرت پررنگ‌تر می‌شود؛ آن‌ها با استفاده از الگوریتم‌های پیشرفته کنترل، ظرفیت ذخیره‌سازی انرژی و مدیریت بار، با دقتی بالا، بر کوچک‌ترین تغییرات سیستم واکنش نشان داده و تدارک لازم

را برای جبران کسری یا مازاد توان فراهم می کنند. این مبدل ها با قابلیت کار در مدهای مختلف (از جمله متعادل سازی ولتاژ و فرکانس، کنترل جهت جریان و تثبیت کیفیت توان) می توانند حتی تحت پرفشارترین شرایط شبکه، پایداری و کیفیت توان مطلوب را تضمین کرده و از تحمیل شوک های مخرب بر تجهیزات حساس جلوگیری نمایند. (دهقانی و برنا پور، ۱۴۰۳)

یکی از ارکان اصلی این مدیریت، بهره گیری از سنسورها و سامانه های اندازه گیری دقیق است که داده های بلادرنگ از وضعیت منابع، باتری ها و بارها را به مرکز کنترل منتقل می کنند. این داده ها به کمک الگوریتم های یادگیری ماشین و هوش مصنوعی پردازش شده و الگوهای مصرف و تولید پیش بینی می شوند تا تصمیمات لحظه ای و آگاهانه برای مدیریت انرژی اتخاذ گردد. برای کنترل کارآمد بار، سیستم های پاسخ به تقاضا (Demand Response) به مبدل های قدرت متصل شده اند تا بارهای کم اهمیت یا قابل تعویق در مواقع بحرانی به طور خودکار خاموش یا به تعویق افتاده و بارهای حیاتی بدون وقفه به کار خود ادامه دهند. چنین کارکردی، نقش اساسی ای در جلوگیری از بروز خاموشی های کلی و حفظ تراز توان شبکه دارد، به ویژه اگر شبکه با موجی از تغییرات ناگهانی یا غیرمنتظره مواجه شود.

نقش ذخیره سازهای انرژی (همچون باتری های لیتیوم-یون، ابرخازن ها و سیستم های ذخیره هیدروژنی) در این مدیریت نوسان بسیار حیاتی است. مبدل های قدرت امکان مدیریت هوشمند لحظات شارژ و دشارژ این ذخیره سازها را فراهم کرده اند تا در مواقعی که تولید تجدیدپذیر بیش از مصرف است، مازاد انرژی برای زمان های کمبود ذخیره شود و در زمان نیاز، سریعاً انرژی ذخیره شده وارد مدار گردد. این کار، نه تنها قابلیت اطمینان تأمین برق را افزایش می دهد، بلکه موجب بهبود کارایی اقتصادی میکروگرید، کاهش تلفات الکتریکی و افزایش عمر مفید تجهیزات می گردد. با این سازوکار، بهره مندی از منابع نامطمئن تجدیدپذیر به جای تهدید، به یک فرصت برای پایداری و خوداتکایی شبکه تبدیل می شود.

از منظر مهندسی، الگوریتم های پیشرفته کنترل مبدل های قدرت به گونه ای توسعه یافته اند که حتی در سطوح پایین قانند انرژی، توانایی توزیع هوشمند توان و مدیریت پیک های زمانی را دارند. برای مثال، در شرایط اوج مصرف (Peak Load) اینورترها با اولویت دهی به بارهای حیاتی و کاهش توان بارهای غیراضطراری، از بروز اضافه بار و فروپاشی شبکه جلوگیری می کنند. همچنین، پیاده سازی کنترل تطبیقی (Adaptive Control) و به کارگیری اندازه گیری منابع و بارها با دقت بالا، به مبدل ها اجازه می دهد که حتی تغییرات جزئی بار یا نوسان تولید را نیز مدیریت کنند تا هیچ سطح آسیب پذیری در سامانه باقی نماند. این فرایند اگرچه نیازمند پردازش حجم بالایی از داده و کنترل کاملاً خودکار است، اما زیرساخت لازم برای تأمین برق مطمئن و مستمر را حتی در محیطی با تولید ناپایدار و بار متغیر رقم می زند. (Shi et al., ۲۰۱۴)

ارتباط مستمر و هماهنگ میان مبدل های مختلف برق و سیستم ذخیره سازی انرژی، افزون بر پایداری سیستم، به کاهش تلفات شبکه و افزایش کارایی کلی منجر می شود. این ارتباط به گونه ای طراحی شده است که در صورت بروز کوچک ترین اشکال یا ناهماهنگی، سامانه فوراً وارد حالت جبرانی شده و با کاهش تدریجی بارها یا فعال سازی ذخایر پشتیبان، از هجوم ناگهانی به تجهیزات، خطا یا خاموشی جلوگیری می کند. اهمیت این مهندسی یکپارچه به ویژه در ریزشبکه هایی که منابع تجدیدپذیر غالب هستند دوچندان است؛ زیرا کنترل بدون وقفه و سریع نوسانات بار و تولید برای اطمینان از تداوم برق رسانی اهمیت ویژه ای دارد.

نهایتاً می‌توان اذعان داشت که مدیریت هوشمند نوسان بار و تولید نه تنها سبب افزایش استمرار تأمین برق و پرهیز از خاموشی می‌شود، بلکه اعتماد کاربران به پایداری شبکه را نیز به شکل محسوسی افزایش می‌دهد. این اطمینان خاطر، زمینه را برای توسعه شهرهای هوشمند، صنایع دیجیتال و سازگاری با انرژی پاک فراهم می‌سازد، که خود عامل مهمی برای تحقق زیرساخت‌های برق پایدار، اقتصادی و دوستدار محیط زیست است. (تقی‌پور موذن و همکاران، ۱۴۰۲)

۵-۲. پایداری در مقابل خروج از شبکه و شرایط بحرانی

توانایی میکروگرید برای تداوم برق‌رسانی در شرایط بحرانی یا پس از قطع اتصال با شبکه سراسری، یکی از ویژگی‌های ممتاز آن محسوب می‌شود. این قابلیت، که عمدتاً به لطف طراحی هوشمند معماری سیستم و بکارگیری مبدل‌های پیچیده قدرت و کنترلرهای سریع فراهم شده، تحت عنوان «عملیات جزیره‌ای» یا "Islanding Operation" شناخته می‌شود. در این حالت، میکروگرید بدون وابستگی به شبکه فوقانی، وارد مد عملیاتی مستقل می‌شود و وظایف حفظ کیفیت توان، کنترل ولتاژ و فرکانس، و پاسخ‌دهی فوری به تغییرات شرایط اضطراری یا قطع ورودی برق اصلی را بر عهده می‌گیرد. مبدل‌های قدرت و اینورترها، با سنجش بلادرنگ وضعیت شبکه، بلافاصله پس از وقوع قطع یا اختلال پیش‌بینی نشده، حالت عملیاتی خود را تغییر داده و سامانه را برای برق‌رسانی به صورت کامل جزیره‌ای مدیریت می‌کنند. این فرایند نه تنها قابلیت اطمینان برق‌رسانی را به طور کامل تضمین می‌کند، بلکه پایداری عملیاتی تجهیزات و محافظت در برابر خطاهای ثانویه را نیز تسهیل می‌نماید.

در این سناریو، کنترل اولویت بارها و مدیریت بهینه منابع موجود، اهمیت حیاتی دارد. با تفکیک و اولویت‌دهی منابع و بارها از طریق کنترلرهای هوشمند، منابع ذخیره‌ای نظیر باتری‌ها یا ژنراتورهای پشتیبان به سرعت وارد مدار شده و تنها حداقل بارهای حساس در مدار باقی می‌مانند تا از افت ولتاژ یا قطع کامل جلوگیری شود. این استراتژی، به‌ویژه در زیرساخت‌های بحرانی مانند بیمارستان‌ها، ایستگاه‌های پمپاژ، مراکز داده و مخابرات، یک شرط لازم برای تضمین عدم قطع سرویس و جلوگیری از تراژدی‌های انسانی و مالی است. مبدل‌های قدرت در این فرایند نقش هماهنگ‌کننده‌ای را بر عهده دارند و با مدیریت صحیح سیکل‌های شارژ/دشارژ ذخیره‌سازها، زمان پایداری شبکه در حالت جزیره‌ای را به حداکثر می‌رسانند. (Minchala-Avila et al., ۲۰۱۵)

همچنین، قابلیت بازیابی خودکار و بازگشت تدریجی شبکه به حال عادی، از پیشرفته‌ترین ویژگی‌های میکروگریدهاست. پس از رفع اختلال یا پایان بحران، مبدل‌های قدرت و سامانه‌های کنترل، با کنترل سرعت و شتاب وارد مدار شدن مجدد منابع، از وقوع پیک جریان، شوک ولتاژ و نوسان فرکانس جلوگیری می‌کنند و نهایت پایداری و ایمنی اتصال دوباره را تضمین می‌نمایند. این فرایند نیازمند اتخاذ تصمیمات لحظه‌ای، پردازش سریع داده و اجرای الگوریتم‌های هماهنگ‌کننده است. بهره‌گیری از شبکه‌های ارتباطی قوی، استانداردهای حفاظتی چندلایه و پایش دقیق عملکرد تجهیزات، ضریب اطمینان بازیابی شبکه را افزایش می‌دهد و تضمین می‌کند که میکروگرید همواره بتواند خود را با شرایط جدید تطبیق داده و از بروز خاموشی گسترده جلوگیری کند.

علاوه بر آن، قابلیت تحمل خطا و تداوم عملکرد تحت حملات سایبری یا شرایط فوق‌العاده محیطی نیز، جنبه‌ای پراهمیت از قابلیت اطمینان میکروگرید شمرده می‌شود. طراحی سامانه‌های کنترل و مبدل‌های قدرت با پروتکل‌های مقاوم در

برابر خرابی و امکان بازیابی عملکرد، به میکروگرید اجازه می‌دهد که حتی در صورت بروز حمله یا نفوذ سایبری، عملکرد پایدار را حفظ کند. همچنین، با آزمایش‌های دوره‌ای، شبیه‌سازی سناریوهای بحرانی و توسعه راهکارهای مقاوم‌سازی، میکروگریدها خود را به سطح استانداردهای عالی جهانی نزدیک کرده‌اند و همواره آماده مواجهه با پیچیده‌ترین شرایط عملیاتی و محیطی هستند. (Cavus et al., ۲۰۲۳)

در نهایت، پایداری عملیاتی میکروگرید در زمان جدایی از شبکه یا در موقعیت‌های اضطراری، نه تنها یک چشم‌انداز فناورانه، بلکه واقعیتی علمی و صنعتی است که با پیشرفت مستمر فناوری مبدل‌های قدرت، کنترلرهای دیجیتال و الگوریتم‌های هوشمند، هر روز گسترده‌تر و کاربردی‌تر می‌شود. این ویژگی مزیت رقابتی مهمی را برای مناطق شهری پیشرفته، زیرساخت‌های حیاتی و پروژه‌های توسعه پایدار به ارمغان آورده و موجب شده است تا میکروگریدها به عنوان ستون اصلی آینده صنعت برق مورد توجه سیاست‌گذاران و تحلیلگران حوزه انرژی قرار گیرند. (قبادی‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۳)

۶. مطالعات موردی و پروژه‌های عملی

یکی از برجسته‌ترین حوزه‌های استفاده از میکروگریدها مربوط به پروژه‌های نظامی است که به دلیل نیاز حیاتی به پایداری انرژی و تاب‌آوری بالا در برابر تهدیدات، همواره پیشگام توسعه و پیاده‌سازی این فناوری بوده‌اند. معماری نوین انرژی در پایگاه‌های نظامی با هدف کاهش وابستگی به شبکه سراسری، افزایش مقاومت در برابر حملات سایبری، اختلالات فیزیکی و بلایای طبیعی سازماندهی می‌شود؛ به شکلی که هر پایگاه بتواند حتی در شرایط بحرانی نیز به طور مستقل به تولید و مدیریت انرژی بپردازد. از این رو، میکروگریدهای نظامی با ترکیب منابعی مانند نیروگاه‌های مازولار هسته‌ای، پنل‌های خورشیدی، توربین‌های بادی، سامانه‌های ذخیره‌سازی هیدروژنی و باتری‌های پیشرفته، بستری منعطف و پایدار برای تامین انرژی ارائه می‌کنند و توان عملیاتی پایگاه‌ها را تا حد چشمگیری ارتقا می‌دهند.

هدف اصلی به کارگیری میکروگرید در این پروژه‌ها، فراهم کردن بستری برای مدیریت محلی و هوشمند انرژی است تا ضمن حفظ استقلال عملیاتی در زمان قطع ارتباط با شبکه ملی، اطمینان از تداوم فعالیت‌های حیاتی تضمین شود. این معماری باعث کاهش آسیب‌پذیری سیستم‌های حیاتی در برابر تهدیدات و تضمین عملکرد آنها، حتی هنگام وقوع رخداد‌های غیرمنتظره مانند فجایع طبیعی یا حملات مخرب می‌شود. همچنین، طراحی این میکروگریدها بر مبنای ظرفیت جزیره‌ای شدن سریع، استفاده موازی و بهینه از منابع پراکنده و فعال‌سازی هوشمند ذخیره‌سازها در مواقع لزوم انجام می‌شود، به گونه‌ای که پایگاه‌های دائمی و موقت یا حتی یگان‌های اعزامی، هر یک با توجه به موقعیت استراتژیک خود، از مزایای استقلال و انعطاف‌پذیری بهره‌مند باشند.

در یکی از نمونه‌های موفق، پروژه میکروگرید در پایگاه نظامی فورت بلیس واقع در تگزاس پیاده‌سازی شد و تصویری واقع‌گرایانه از تلفیق فناوری‌های پیشرفته ذخیره‌سازی و منابع تجدیدپذیر را به نمایش گذاشت. در این پروژه، سامانه ذخیره‌سازی انرژی به صورت کانتینری طراحی شد که با بهره‌گیری از اینورترهای قدرتمند و باتری‌های پیشرفته، امکان تغذیه بارهای حیاتی پایگاه را حتی در زمان قطع شبکه اصلی فراهم می‌سازد. افزون بر این، میکروگرید با ارائه خدمات

جانبی نظیر اصلاح ضریب توان و تنظیم فرکانس منطقه‌ای، به بهبود کیفیت توان و افزایش بهره‌وری کل شبکه کمک می‌کند و در شرایط عادی نیز نقش مؤثری در مدیریت بهینه انرژی ایفا می‌نماید.

تجربه موفق پیاده‌سازی این پروژه اثبات کرد که هماهنگی دقیق میان انبارهای انرژی، اینورترها و سیستم‌های کنترل هوشمند تا چه اندازه می‌تواند سطح امنیت، انعطاف‌پذیری و پایداری عملیاتی مراکز حساس را افزایش دهد. با اتصال این زیرساخت‌ها به سامانه‌های مدیریت مرکزی، همواره امکان واکنش سریع به تغییرات ناگهانی بار یا منبع انرژی وجود دارد. این واکنش آنی و هدفمند موجب می‌شود تا عملیات حیاتی حتی در بدترین سناریوهای قطع برق نیز بدون اختلال ادامه یابد. همچنین اثبات شد که میکروگرید علاوه بر تضمین عملکرد اضطراری، در زمان اتصال به شبکه عمومی نیز موجب کاهش هزینه‌های عملیاتی، بهبود راندمان و خدمات جانبی با ارزش افزوده می‌شود.

ارزیابی‌های عملی نشان داده است که صرفاً وجود منابع متنوع انرژی برای دستیابی به سیستم مقاوم کافی نیست؛ بلکه طراحی هوشمند و یکپارچه سیستم‌های کنترل و ذخیره‌سازی، به‌ویژه پاسخ‌دهی بلادرنگ به اختلالات یا تهدیدات، اهمیت کلیدی دارد. سیستم‌هایی نظیر آنچه در فورت بلیس اجرا شد، نه تنها با اولویت‌بندی بارهای حیاتی و مدیریت بهینه ذخیره‌سازی الکتریکی به پایداری تامین انرژی کمک کردند، بلکه امکان بازیابی سریع وضعیت عادی را نیز فراهم آوردند. چنین تجربه‌هایی امروز راهگشای توسعه معماری‌های آینده برای میکروگریدها در کاربردهای صنعتی، زیرساختی و حفاظتی در سراسر جهان هستند.

از منظر اقتصادی و زیست‌محیطی نیز، بهره‌گیری از میکروگریدهای هوشمند منجر به کاهش وابستگی به سوخت فسیلی و بهبود بهره‌وری شده است. این پروژه‌های اجرایی، نشان داده‌اند که مصرف بهینه انرژی از منابع پاک، کاهش هزینه‌های جاری و کاهش ریسک تأمین سوخت در مواقع بحران را بهبود می‌بخشند. همچنین، افزایش انعطاف‌پذیری عملیاتی، امکان پاسخگویی به طیف وسیعی از نیازهای اضطراری و روزمره را بالا برده است و سازمان‌های حساس را در مسیر کاهش ردپای کربن و ارتقای پایداری محیط‌زیستی یاری رسانده است. (وحید و همکاران، ۱۳۹۸)

این رویکردها نه تنها در حوزه نظامی، بلکه در مراکز داده بزرگ و دیتاسنترهای حیاتی نیز به کار گرفته شده‌اند. در چنین مراکزی، میکروگرید و مبدل‌های قدرت، نرخ خرابی و میزان خاموشی را تا حد صفر کاهش داده‌اند و تضمین کرده‌اند که سامانه‌ها حتی تحت شرایط فوق بحرانی، بدون وقفه به فعالیت خود ادامه دهند. طراحی بر اساس این مدل‌ها، به استاندارد جدیدی برای حفاظت انرژی و مدیریت بهینه بار تبدیل شده است و نقش مهمی به‌ویژه در توسعه زیرساخت‌های فناوری آینده ایفا می‌کند.

در جمع‌بندی، مطالعات میدانی اجرا شده در پروژه‌های کلیدی نشان داده‌اند که میکروگرید تنها یک راهکار فناورانه نیست، بلکه مجموعه‌ای از فناوری‌های نوین ذخیره‌سازی، کنترل هوشمند و مدیریت تلفیقی منابع است که در قالب معماری یکپارچه، پایداری و امنیت عملیاتی را حتی در پیچیده‌ترین سناریوها تضمین می‌کند. این تجارب موفق، مبنای برنامه‌ریزی برای نسل جدید زیرساخت‌های انرژی هوشمند، پایدار و منعطف خواهد بود. (Ferahtia et al., ۲۰۲۲)

۷. گرایش‌های آینده و نوآوری‌ها

در آینده نزدیک، رشد و پیشرفت‌های بنیادین در زمینه طراحی و عملکرد مبدل‌های قدرت، به عنوان قلب تپنده سیستم‌های میکروگرید، بی‌وقفه ادامه خواهد یافت. روند رو به افزایش تقاضا برای مبدل‌هایی با بازده انرژی بیشتر عملاً به ارتقای معماری داخلی آن‌ها، دستیابی به فناوری‌های نیمه‌رسانا نوین و بهبود فرآیندهای خنک‌سازی منجر شده است. المان‌های نسل جدیدی همچون سیلیکون کارباید (SiC) و گالیوم نیتريد (GaN) امکان افزایش بازده توان، کاهش تلفات و کوچکتر شدن ابعاد فیزیکی مبدل‌ها را فراهم آورده‌اند. همچنین پیشرفت در الگوریتم‌های کنترل، نه تنها باعث پاسخ‌گویی سریع‌تر مبدل‌ها به تغییرات شبکه یا منابع شده، بلکه انعطاف بیشتری را برای انجام وظایف چندمنظوره مانند تنظیم سریع ولتاژ، کنترل توان اکتیو و راکتیو، حفاظت‌های فعال و حتی خودتشخیصی هوشمند ممکن ساخته است. چنین تحولاتی سبب می‌شود تا میکروگریدها بتوانند با کارایی بالاتر و هزینه عملیاتی کمتر، در شرایط دینامیک و متغیر آینده عملکردی مطمئن داشته باشند. (Ahmad et al., ۲۰۲۳)

از دیگر گرایش‌های کلان و بنیادین می‌توان به گسترش روزافزون استفاده از فناوری‌های هوشمند، اینترنت اشیا (IoT) و یادگیری ماشین (ML) اشاره کرد که پیکربندی، نظارت و مدیریت میکروگریدها را متحول خواهند ساخت. ادغام حسگرهای هوشمند و ابزارهای پایش آنلاین باعث می‌شود پارامترها و شرایط عملیاتی بخش‌های مختلف شبکه همواره تحت کنترل دقیق اپراتورهای مرکزی یا حتی سیستم‌های خودکار قرار گیرد. اطلاعات جمع‌آوری شده از انواع منابع تولید و بارهای مصرفی، به کمک شبکه‌های IoT و الگوریتم‌های ML تحلیل شده و الگوهای پیش‌بینی تولید انرژی، رفتار مصرف‌کنندگان و حتی وقوع خرابی‌ها یا شرایط بحرانی شناسایی و مدل‌سازی می‌شوند. مکانیزم‌های پیش‌بینی پیشرفته نه تنها در بهینه‌سازی بهره‌برداری نقش اساسی دارند، بلکه سیستم کنترل را به سمت خودآگاهی و خودپایداری سوق می‌دهند؛ به‌طوری‌که حتی در مواقع بروز اختلال، میکروگریدها قادر خواهند بود به طور هوشمند راهکار واکنشی یا پیشگیرانه انتخاب کنند و کارکرد خود را به طور بهینه ادامه دهند.

از منظر بازار انرژی، ورود و رشد میکروگریدها در مراکز شهری و صنعتی دور از شبکه‌های بزرگ، افق‌های جدیدی برای ارائه خدمات حیاتی به شبکه‌های سراسری ایجاد کرده است. این شبکه‌های کوچک، پس از دستیابی به سطح بالایی از پایداری و مدیریت انرژی، قادر خواهند بود به عنوان بازیگران فعال در بازار برق، نقش پشتیبان و حتی تامین‌کننده بار در مواقع ضروری برای شبکه مرکزی ایفا کنند. با توسعه زیرساخت‌های ارتباطی هوشمند و اتصال تدریجی میکروگریدها به یکدیگر، بازار انرژی به سمت ساختاری توزیع‌شده، انعطاف‌پذیر و تاب‌آور حرکت خواهد کرد. توانایی ارائه خدماتی همچون تنظیم فرکانس، ذخیره‌سازی انرژی و پاسخ به بارهای اضطراری، نقش میکروگریدها را از یک پشتوانه محلی به بازوی کلیدی برای افزایش پایداری شبکه ملی برق ارتقا می‌دهد. (قنبریان محمدمهدی و همکاران، ۱۳۹۸)

نگرش به آینده، حرکت به سمت یکپارچه‌سازی سامانه‌های ذخیره‌سازی انرژی پیشرفته در میکروگریدها را اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. رشد برق شبکه‌ای، ظهور سامانه‌های ذخیره‌سازی مانند باتری‌های نسل جدید لیتیوم-یون، باتری‌های جریان‌پایدار (flow battery)، سامانه‌های ذخیره‌سازی گرمایی و فوق‌خازن‌ها، بستری مناسب برای ترکیب همزمان چندین فناوری ذخیره‌سازی با عملکرد و پاسخ‌گویی متفاوت را فراهم ساخته است. هم‌افزایی این ذخیره‌سازها با مبدل‌های قدرت پیشرفته و الگوریتم‌های مدیریتی، سطح انعطاف‌پذیری بی‌نظیری را در میکروگریدها ایجاد می‌کند؛ به نحوی که پاسخ‌دهی به تقاضا، کنترل انتقال انرژی بین منابع، تعدیل سریع بار و مقابله با نوسان‌های غیرمنتظره به سهولت و با کمترین تلفات

انرژی ممکن می‌گردد. چنین راهبردهای تلفیقی، کارآیی میکروگریدها را در سناریوهای واقعی با دینامیک بالا و منابع پراکنده به طور چشمگیری بهبود می‌بخشد.

یکی دیگر از عرصه‌های نوآوری، حرکت به سمت توسعه معماری‌های باز و استانداردهای جدید برای ارتباط و کنترل میان اجزای مختلف میکروگرید است. با افزایش تعداد اجزا، منابع انرژی، و پروتکل‌های ارتباطی، پیاده‌سازی و راه‌اندازی سیستم‌ها با چالش‌های پیچیده‌ای روبه‌روست. تلاش برای ایجاد استانداردهای تعاملی و معماری‌های باز مبتنی بر ارتباطات ماژولار، نقش اساسی در تسهیل یکپارچه‌سازی فناوری‌های جدید ایفا می‌کند. این رویکردها زمینه را برای توسعه مدل‌های Plug and Play، تغییر مقیاس بین اجزای مختلف، به‌روزرسانی سریع نرم‌افزارهای کنترل و مانیتورینگ و حتی ورود نسل جدید تجهیزات بدون وابستگی به یک سازنده خاص هموار می‌سازد و آینده میکروگرید را به سمت انعطاف‌پذیری بیشتر و پشتیبانی گسترده‌تر سوق می‌دهد.

افزون بر این، رشد خدمات بر پایه هوش مصنوعی و تحلیل داده‌های عظیم (Big Data)، نقشی بنیادین در شبیه‌سازی رفتار شبکه‌ها، پیش‌بینی وضعیت‌های بحرانی و تدوین سیاست‌های بهینه مدیریت انرژی ایفا می‌کند. ترکیب الگوریتم‌های یادگیری عمیق با داده‌های لحظه‌ای جمع‌آوری شده در میکروگریدها، سامانه کنترل را قادر می‌سازد تا ضمن شناسایی سریع روندهای ناهنجار، تعادل بین منابع و مصارف را به دقیق‌ترین شکل حفظ کند. با استفاده از این فناوری، پیش‌بینی برش بار (load shedding)، زمان تعمیر و نگهداری اجزا و مدیریت پویای شبکه با سطح دقت و قابلیت اطمینان بی‌سابقه‌ای انجام می‌شود. این دستاوردها، افق جدیدی را در پایداری میکروگریدها به ارمغان آورده و نقش آن‌ها را در زیرساخت‌های آینده شبکه‌های برق جهان پررنگ‌تر از هر زمان دیگر می‌کند. (Rana & Abido, ۲۰۱۷)

در مسیر نوآوری آینده، محور دیگری که توجه زیادی را جلب کرده توسعه سامانه‌های واکنشگرا و خودتشخیصی است؛ سامانه‌هایی که به کمک الگوریتم‌های هوشمند، توانایی تشخیص عیوب، بهبود خودکار پارامترهای کاری و واکنش سریع به تهدیدات سایبری یا خطاهای فیزیکی را دارند. این سیستم‌ها با ارتقای درجه اتوماسیون و خودمختاری، وابستگی به نیروی انسانی را به حداقل می‌رسانند و با به‌کارگیری انواع حفاظت‌های چندلایه مبتنی بر تحلیل داده‌های عملیاتی، امنیت عملیاتی میکروگرید را به سطح بالاتری ارتقاء می‌دهند. رشد ابزارهای هوشمند و سامانه‌های تشخیصی آنلاین، امکان توسعه مدل‌های سرویس و نگهداری مبتنی بر وضعیت (Condition-based Maintenance) را فراهم ساخته است که باعث بهبود پایداری، کاهش هزینه‌های تعمیرات و افزایش عمر مفید تجهیزات کلیدی می‌شود.

از سوی دیگر، به‌منظور همسویی بیشتر با اهداف زیست‌محیطی و آلودگی کمتر، فناوری‌های آینده میکروگرید به صورت مداوم به سمت ادغام هرچه بیشتر با منابع تجدیدپذیر، کاهش تلفات انرژی و مدیریت هوشمند انتشار کربن حرکت می‌کند. یکی از رویکردهای مهم، ارتباط هوشمند میکروگریدها با منابع خورشیدی پراکنده، نیروگاه‌های کوچک بادی و حتی سامانه‌های تولید همزمان برق و حرارت (CHP) است که سبب هم‌افزایی منابع انرژی، ایجاد ترکیبی بهینه و تامین پیک‌های مصرف بدون نیاز به نیروگاه‌های فسیلی بزرگ می‌شود. به موازات توسعه زیرساخت‌های سبز و حمایت‌های سیاست‌گذاری جهت کاهش گازهای گلخانه‌ای، نقش میکروگریدها در تحقق برنامه‌های توسعه پایدار و حرکت به سوی شهرهای هوشمند آینده برجسته‌تر خواهد شد.

در راستای تکامل روزافزون قابلیت‌ها، انتظار می‌رود میکروگریدها مسیر توسعه خود را به سمت ارائه خدمات جدید بازار انرژی همچون معاملات لحظه‌ای برق، ذخیره‌سازی مشارکتی و پشتیبانی از معامله انرژی همتا به همتا (P2P energy)

(trading) گسترش دهند. این روند، با پذیرش و رشد فناوری بلاکچین و قراردادهای هوشمند همبستگی داشته و شفافیت، امنیت و انعطاف پذیری معاملات انرژی را ارتقاء خواهد داد. در چنین محیطی میکروگریدها به عنوان نهادهای مستقل، قادر به مشارکت فعال در شبکه و کسب درآمد از طریق فروش خدمات پشتیبانی، ذخیره سازی یا حتی مصرف انعطاف پذیر خود خواهند بود. این تحولات ساختار بازار انرژی را متحول ساخته و تعریفی نوین از مفاهیم تولید، مصرف و تبادل انرژی در سطوح محلی و منطقه ای ارائه می کند.

در نهایت، با توجه به روند رشد جمعیت، افزایش مصرف انرژی و گسترش شهرهای جدید، نقش میکروگریدها و نوآوری های مرتبط با آن به عنوان راهبردی ترین ابزارها برای تامین پایدار انرژی هر روز پررنگ تر می شود. پیشرفت در فناوری های کنترل و هوشمندسازی، طراحی مبدل های کارآمدتر، بهره برداری بهینه از منابع مختلف و تعامل پایدار با شبکه اصلی، منجر به شکل گیری زیرساخت هایی خواهد شد که پایداری، امنیت، و استقلال انرژی را برای نسل آینده تضمین می کنند. این گرایش ها سرآغاز نسل جدیدی از شبکه های انرژی است که در آن، مبدل های قدرت و سامانه های مدیریت هوشمند، کلید تحقق آینده ای پایدار، تاب آور و هوشمند برای جامعه بشری خواهند بود. (Thirunavukkarasu et al., ۲۰۲۲)

۸. نتیجه گیری

در دهه های اخیر، تحول عمیق در صنعت انرژی، نقش میکروگریدها و به ویژه مبدل های قدرت را از یک فناوری مکمل به یک راهبرد اساسی برای تامین پایدار برق ارتقا داده است. ترکیب بی وقفه فناوری های نوین الکترونیک قدرت با مدل های مدیریت هوشمند، زمینه ساز شکل گیری ساختارهایی شده است که می توانند نیازهای رو به رشد اجتماعی، صنعتی و زیست محیطی عصر حاضر را پاسخ دهند. این تحول، نه تنها در ارتقاء کیفیت تأمین انرژی و کاهش ریسک خاموشی و نوسان شبکه های پراکنده مؤثر بوده، بلکه موجب شده است مصرف کنندگان مناطق شهری، روستایی و حتی مناطق دورافتاده و بحرانی به سطحی از استقلال، پایداری و انعطاف پذیری دست یابند که تا چند سال پیش، تنها در قالب مفاهیم تئوریک قابل تصور بود. در واقع، آینده سیستم های انرژی در گرو تحول بنیادین مبدل های قدرت و مدیریت تلفیقی منابع تجدیدپذیر و ذخیره سازی است.

یکی از پایه های موفقیت میکروگریدها، تلفیق توانمندی های مبدل های قدرت با سامانه های کنترل هوشمند، ارتباطی و پایش آنلاین بوده است. در این ساختارها، به مدد ورود عناصر نیمه رسانا پیشرفته، الگوریتم های کنترلی تطبیقی و سامانه های واکنش گرا، پایداری، ایمنی و بهره وری انرژی به طور چشمگیری بهبود یافته است. این ارتقاء سطح عملکرد باعث شده که میکروگریدها نه تنها توان پاسخ گویی آنی به تغییرات مصرف یا قطع منابع را داشته باشند، بلکه ظرفیت عملکرد جزیره ای، برداشت انرژی مؤثر در منابع تجدیدپذیر متغیر و حتی تعامل هوشمند با شبکه سراسری را به شکل برنامه ریزی شده انجام دهند. این ویژگی ها زمینه را برای اداره پایدار زیرساخت های حیاتی همچون مدارس، بیمارستان ها، مراکز داده، پایگاه های نظامی و صنایع فراهم آورده است.

لازم به یادآوری است که میکروگریدها، فراتر از نگاه فنی صرف، در عرصه های اجتماعی و اقتصادی نیز نقش دگرگون کننده ای ایفا نموده اند. توسعه کاربرد آن ها، موجب کاهش هزینه های واردات و انتقال انرژی، افزایش اشتغال زایی

تخصصی در حوزه نگهداری و بهره‌برداری، و از همه مهم‌تر، بهبود کیفیت زندگی در جوامع کم‌بازده و مناطق محروم شده است. در بسیاری از نقاط جهان، پیاده‌سازی این ساختارها به کاهش فقر انرژی، دسترسی مطمئن‌تر به زیرساخت‌های مدرن و تاب‌آوری در برابر بحران‌های طبیعی و انسانی منتهی شده است. حرکت به سوی جامعه تاب‌آور و سبز آینده را باید تا حد زیادی مرهون انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های بی‌نظیر میکروگریدها و فناوری‌های وابسته دانست.

جنبه دیگر این تحول، نقش محیط‌زیستی و پایداری بلندمدت میکروگریدهاست که از طریق ترکیب هوشمند منابع انرژی تجدیدپذیر، سامانه‌های ذخیره‌سازی مدرن و مدیریت بار بهینه محقق شده است. میکروگریدها با افزایش سهم انرژی‌های پاک و کاهش تلفات، پیشگام تحقق اهداف کاهش آلاینده‌گی کربنی و رعایت معیارهای محیط‌زیستی در مقیاس محلی و ملی شده‌اند. توانایی ارسال انرژی مازاد به شبکه توزیع، جذب بارهای جدید و حتی فروش خدمات جانبی شبکه‌ای نظیر تنظیم ولتاژ، مدیریت تقاضا و ارائه ذخیره‌سازی پشتیبان انعطاف بیشتری به شبکه‌های برق ارائه نموده است و به تحقق مفهوم "مصرف‌کننده فعال" و اقتصاد مشارکتی انرژی شتاب بخشیده است. از سوی دیگر، توسعه شبکه‌های هوشمند، یکپارچگی فناوری‌های اینترنت اشیا و یادگیری ماشین با زیرساخت‌های میکروگریدها، مسیر را برای مدیریت بلادرنج و پیش‌بینی دقیق نیازها هموار ساخته است. این سامانه‌ها با جمع‌آوری بی‌وقفه داده‌های عملیاتی، نه تنها قابلیت کنترل مرکزی و یا غیرمتمرکز را بهبود بخشیده‌اند، بلکه عملیات نگهداری پیش‌بینانه، بازیابی آنی از خرابی، افزایش کارایی ذخیره‌سازی و کاهش خسارت حاصل از اختلالات غیرمنتظره شبکه را نیز امکان‌پذیر کرده‌اند. پویایی ایجاد شده در حیطه مدیریتی میکروگرید، خدمات جدید، امکانات تحلیل داده عمیق، و الگوریتم‌های پیشرفته را در اختیار بهره‌برداران قرار می‌دهد.

افزایش پیچیدگی و مقیاس‌پذیری این سیستم‌ها، طراحان و پژوهشگران را وادار ساخته تا به سراغ راهکارهای نوآورانه‌ای بروند که ماژولار بودن، قابلیت تعامل بین‌سیستمی و مقرون‌به‌صرفه بودن تجهیزات را تضمین نماید. مدل‌های طراحی مبتنی بر معماری‌های باز، امکان تجمیع منابع مختلف تولید و ذخیره‌سازی، تنوع پروتکل‌های ارتباطی و مدیریت بار را ممکن ساخته است. این پیشرفت‌ها، بستری فراهم کرده که در آن، ورود تولیدکنندگان خرد و بازیگران نوپا در صنعت انرژی میسر شود و نوآوری ساختاری در نحوه توزیع، مدیریت و به اشتراک‌گذاری انرژی رقم بخورد. حرکت به سوی اقتصاد مشارکتی و خدمات بازار نوظهور انرژی نیز با تکیه بر همین زیرساخت‌ها قوت گرفته است. تجربیات عملی در پروژه‌های کلان نظامی و صنعتی، اثبات کرده است که قابلیت اطمینان، انعطاف‌پذیری و کارایی عملیاتی ارائه‌شده توسط میکروگریدها، بازه بزرگی از کاربردها را پوشش می‌دهد. در مثال پایگاه‌های نظامی، حضور راهکارهای ترکیبی بر پایه مبدل‌های قدرت و ذخیره‌سازهای پیشرفته نه تنها ضریب اطمینان تغذیه پایدار بارهای حیاتی را تضمین کرده، بلکه هزینه مصرف سوخت و آسیب‌پذیری سامانه‌ها در شرایط بحرانی را به نحو چشمگیری کاهش داده است. این تجربیات به‌ویژه در بحران‌های ناگهانی، بلایای طبیعی و حملات مخرب، عامل بقای عملکرد زیرساخت‌های حیاتی کشورها بوده‌اند و مسیر توسعه نسل جدید شبکه‌های انرژی را هموار کرده‌اند.

لازم به تأکید است که مسیر توسعه میکروگریدها و مبدل‌های قدرت، عرصه بی‌پایان یادگیری و بهبود مستمر است. تحقیقات فزاینده برای ارتقا بازده الکترونیک قدرت، کاهش ابعاد و هزینه تجهیزات، و افزایش قابلیت تعامل میان سامانه‌های کنترل، همچنان در رأس مطالعات علمی و فناوری قرار دارد. با فراگیر شدن فناوری‌های دیجیتال، امکان مدیریت همزمان صدها یا هزاران میکروگرید در یک منطقه از طریق پلتفرم‌های ابری، مانیتورینگ یکپارچه و پاسخ سریع

به رخدادهای سیستمی ممکن شده است. آینده بازار انرژی، بر محور مشارکت فعال میکروگریدها، تولید پراکنده، ذخیره‌سازی هوشمند و تعامل پویا با شبکه شکل خواهد گرفت.

در جمع‌بندی نهایی، میکروگریدها با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین مبدل قدرت، مدیریت هوشمند منابع، سامانه‌های ذخیره‌سازی و الگوریتم‌های کنترلی پیشرفته، راهبردی‌ترین ابزار برای تحقق آینده‌ای پایدار، قابل اطمینان و انعطاف‌پذیر در تأمین برق محلی و منطقه‌ای محسوب می‌شوند. رشد بی‌وقفه آن‌ها در اقشار گوناگون جامعه، صنایع، زیرساخت‌های حیاتی و حتی برنامه‌های توسعه پایدار شهری و روستایی، نقش آن‌ها را هر روز پررنگ‌تر می‌سازد. میکروگریدها اکنون نه یک انتخاب جایگزین، بلکه یک ضرورت استراتژیک برای تضمین استقلال و امنیت تأمین انرژی در مقیاسی فراگیر به‌شمار می‌آیند. رسیدن به آینده‌ای سبز، تاب‌آور و فناورانه، وابسته به پیشرفت مستمر در این حوزه کلیدی و حمایت سیاسی و اقتصادی از برنامه‌های توسعه میکروگرید خواهد بود.

منابع

- امیری، حاتمی. (۱۳۹۶). کنترل فرکانس بار در ریزشبکه جزیره‌ای با استفاده از کنترل پیش‌بین مدل. هوش محاسباتی در مهندسی برق، ۸(۱)، ۹-۲۴.
- دارشی، شمس‌الدینی، جلالی، آراسته. (۱۴۰۲). مدیریت انرژی غیرمتمرکز بهینه منابع و بارهای پراکنده الکتریکی و گرمایی در ریزشبکه‌ها با استفاده از یادگیری تقویتی. هوش محاسباتی در مهندسی برق، ۱۴(۳)، ۴۷-۶۶.
- دهقانی، مسلم، برنا پور. (۱۴۰۳). مدیریت انرژی چندهدفه در یک ریزشبکه با ساختمان‌های هوشمند بر مبنای محاسبات ابر - مه. هوش محاسباتی در مهندسی برق، ۱۵(۴)، ۹۹-۱۱۴.
- تقی پور مؤذن، میرحسینی مقدم، سحاب. (۱۴۰۲). ارتقا سطح تاب آوری مبتنی بر برنامه مدیریت پیشگیرانه فعال در شبکه توزیع حامل چند انرژی با استفاده از ریز شبکه‌ها. مجله مهندسی برق دانشگاه تبریز، ۵۳(۴)، ۳۰۹-۳۱۹.
- قبادی نژاد، شاهقلیان، غضنفر. (۱۴۰۳). ارائه ساختار بهبود یافته و استراتژی کنترلی تطبیقی برای سیستم خورشیدی با قابلیت بهبود کیفیت توان در ریزشبکه جزیره‌ای. فناوری‌های نوین مهندسی برق در سیستم انرژی سبز، ۲(۴)، ۱۸-۳۷.
- وحید، عظیمیان، حدادیپور، شاپور. (۱۳۹۸). بهره‌برداری چند ریزشبکه با حامل‌های مختلف انرژی با در نظر گرفتن عدم قطعیت. هوش محاسباتی در مهندسی برق، ۱۰(۳)، ۶۹-۸۶.
- قنبریان محمد مهدی، نیری پور مجید، رجایی امیرحسین. (۱۳۹۸). طراحی و ساخت کنترل مد لغزشی تطبیقی به منظور کنترل ولتاژ و جریان خروجی سیستم‌های اینورتری متصل به یکدیگر در حالت جزیره‌ای.
- Smadi, I. A., Albatran, S., Alsyof, M. A. (۲۰۱۸). Optimal control of a compact converter in an AC microgrid. Electronics, ۷(۷), ۱۰۲.
- Shi, W., Xie, X., Chu, C. C., Gadh, R. (۲۰۱۴). Distributed optimal energy management in microgrids. IEEE Transactions on Smart Grid, ۶(۳), ۱۱۳۷-۱۱۴۶.

- Minchala-Avila, L. I., Garza-Castañón, L. E., Vargas-Martínez, A., Zhang, Y. (۲۰۱۵). A review of optimal control techniques applied to the energy management and control of microgrids. *Procedia Computer Science*, ۵۲, ۷۸۰-۷۸۷.
- Ferahtia, S., Djeroui, A., Rezk, H., Houari, A., Zeghlache, S., Machmoum, M. (۲۰۲۲). Optimal control and implementation of energy management strategy for a DC microgrid. *Energy*, ۲۳۸, ۱۲۱۷۷۷.
- Cavus, M., Allahham, A., Adhikari, K., Zangiabadi, M., Giaouris, D. (۲۰۲۳). Energy management of grid-connected microgrids using an optimal systems approach. *Ieee Access*, ۱۱, ۹۹۰۷-۹۹۱۹.
- Ahmad, S., Shafiullah, M., Ahmed, C. B., Alowaiifeer, M. (۲۰۲۳). A review of microgrid energy management and control strategies. *IEEE Access*, ۱۱, ۲۱۷۲۹-۲۱۷۵۷.
- Rana, M. J., Abido, M. A. (۲۰۱۷). Energy management in DC microgrid with energy storage and model predictive controlled AC-DC converter. *IET Generation, Transmission Distribution*, ۱۱(۱۵), ۳۶۹۴-۳۷۰۲.
- Thirunavukkarasu, G. S., Seyedmahmoudian, M., Jamei, E., Horan, B., Mekhilef, S., Stojcevski, A. (۲۰۲۲). Role of optimization techniques in microgrid energy management systems—A review. *Energy Strategy Reviews*, ۴۳, ۱۰۰۸۹۹.
- Khan, M. W., Wang, J., Ma, M., Xiong, L., Li, P., Wu, F. (۲۰۱۹). Optimal energy management and control aspects of distributed microgrid using multi-agent systems. *Sustainable Cities and Society*, ۴۴, ۸۵۵-۸۷۰.
- Hosseinzadeh, M., Salmasi, F. R. (۲۰۱۵). Robust optimal power management system for a hybrid AC/DC micro-grid. *IEEE Transactions on Sustainable Energy*, ۶(۳), ۶۷۵-۶۸۷.
- Mahfuz-Ur-Rahman, A. M., Islam, M. R., Muttaqi, K. M., Sutanto, D. (۲۰۲۱). An effective energy management with advanced converter and control for a PV-battery storage based microgrid to improve energy resiliency. *IEEE Transactions on Industry Applications*, ۵۷(۶), ۶۶۵۹-۶۶۶۸.
- de Oliveira-Assis, L., García-Trivino, P., Soares-Ramos, E. P., Sarrias-Mena, R., García-Vázquez, C. A., Ugalde-Loo, C. E., Fernández-Ramírez, L. M. (۲۰۲۱). Optimal energy management system using biogeography based optimization for grid-connected MVDC microgrid with photovoltaic, hydrogen system, electric vehicles and Z-source converters. *Energy Conversion and Management*, ۲۴۸, ۱۱۴۸۰۸.